

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидаги изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

30 NOYABR
№34

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 34-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
11 - ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
34-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-11**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
34-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-11**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 34-қўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 ноябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 13 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ

1. Ф.Э.Жомонкулова, М.Қ.Низомов	
LMS ТИЗИМЛАРИ	7
2. E.F.Jomonqulova, M.Q.Nizomov	
AXBOROTLASHTIRISH TUSHUNCHASI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI.....	10

ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ

LMS ТИЗИМЛАРИ

Ф.Э.Жомонкулова

Самарканд иқтисодиёт ва сервис
институты доценти, т.ф.н. +998994499561

М.Қ.Низомов

талаба (Самарканд иқтисодиёт ва
сервис институты), +998939959561

Аннотация: Ушбу мақолада давлат бошқарувида ахборот коммуникацион технологиялардан фойдаланиш истикболлари тўғрисида фикрлар келтирилган ҳамда давлат бошқарувини автоматлаштириш бўйича таҳлиллар ўтказилган.

Аннотация: В этой статье перспектив использования коммуникационных технологий рассматривается а также автоматизация государственного управления сделано.

Annotation: This article outlines prospects for the use of ICTs in public administration and analyzes the state governance automation.

Калит сўзлар: АКТ, инновация, технология, бошқарув, электрон ҳукумат.

Ключевие слова: ИКТ, нововведение, техника, администрация, электронное правительство.

Key words: ICT, innovation, technology, administration, electronic government.

Маълумки, ҳар бир таълим муассасаси ўз таълим жараёнини бошқариш учун замонавий технологиялардан келиб чиққан ҳолда, ўзининг виртуал ахборот таълим муҳитини яратишга ҳаракат қилади. Ҳозирги вақтга келиб, виртуал ахборот таълим муҳитини яратишнинг ҳожати қолмаган, чунки Web муҳитига мослашган ҳар хил турдаги дастурий мажмуалар жонкуяр дастурчи ва таълим соҳасида ишлаб келаётган ходимларнинг ҳамкорликда ишлашлари, шунингдек, таълимга йўналтирилган фондлар томонидан қўллаб-қувватланиши натижасида, эркин ва очиқ кодли дастурий таъминотлар яратилган. Бу ўқув модулимизда масофавий таълим жараёнини ташкиллаштириш имкониятини берувчи эркин ва очиқ кодли дастурлар мажмуасининг таҳлили келтирилади. Ўқув модулида келтирилган дастурий мажмуалар таҳлили кўп йиллар давомида олиб борилган илмий-тадқиқотлар натижасидир.

Масофавий ўқитиш - энг яхши анъанавий ва инновацион методлар, ўқитиш воситалари ва формаларини ўз ичига олган сиртқи ва кундузги таълим сингари ахборот ва телекоммуникация технологияларига асосланган таълим шаклидир.

Масофавий ўқиш - бу янги ахборот технологиялари, телекоммуникация технологиялари ва техник воситаларига асосланган таълим тизимидир. У таълим олувчига маълум стандартлар ва таълим қонун-қоидалари асосида ўқув шарт-шароитлари ва ўқитувчи билан мулоқотни таъминлаб бериб, ўқувчидан кўпроқ мустақил равишда шуғулланишни талаб қилувчи тизимдир. Бунда ўқиш жараёни таълим олувчини қайси вақтда ва қайси жойда бўлишига боғлиқ эмас.

Масофавий таълим - масофадан туриб ўқув ахборотларини алмашувчи воситаларга асосланган, ўқитувчи махсус ахборот муҳит ёрдамида, аҳолининг барча қатламлари ва чет эллик таълим олувчиларга таълим хизматларини кўрсатувчи таълим мажмуасидир. Масофавий ўқитиш тизими - масофавий ўқитиш шартлари асосида ташкил этиладиган ўқитиш тизими. Барча таълим тизимлари сингари масофавий ўқитиш тизими ўзининг таркибий мақсади, мазмуни, усуллари, воситалари ва ташкилий шаклларига эга Ахборот-коммуникация технологиялари таълим жараёнида (хусусан, масофавий таълим жараёнини) қўллаш асосан икки хил кўринишда амалга оширилади. Биринчи шарт бу техник жиҳозлар бўлса, иккинчи шарт эса махсус дастурий таъминотлар билан таъминланганлигидир.

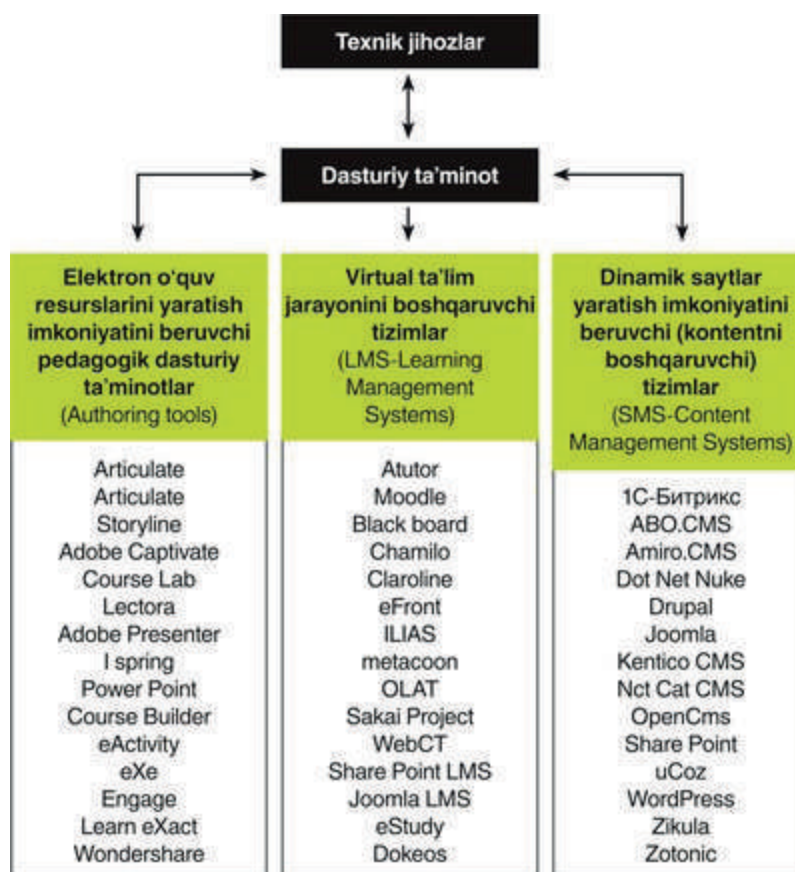
Техник жиҳозлар билан таъминланганлик: компьютерлар, тармоқ қурилмалари, юқори

тезликдаги интернет тармоқлари, видеоконференция жихозлари ва ҳоказо. Дастурий таъминотга мавжуд қурилмаларни ишлатадиган дастурий таъминотлардан тортиб шу соҳа учун мўлжалланган дастурлар тўплами киради. Сўнгги йилларда Ўзбекистонда таълим тизимини бошқаришда қўлланиб келинаётган Интернет ёки Интранет тармоқли орқали электрон шаклдаги таълим тури Elearning (электрон таълим) атамаси билан кириб келди. Электрон таълим - ахбороткоммуникация технологиялари асосидаги таълимнинг турли қўринишларини англатувчи кенг тушунчадир. Электрон таълимни ташкиллаштиришнинг кўпгина манбалари орасидан қуйидагиларни кўрсатиш мумкин: Муаллифлик дастурий маҳсулотлари (Authoring tools), Виртуал таълим жараёнини бошқарувчи тизимлар LMS (Learning Management Systems), Ички контентни бошқарувчи тизимлари CMS (Content Management Systems).

LMS/LCMS тизимлари электрон таълимни (масофавий таълим жараёнини) ташкил этишнинг асосий функцияларини ўз ичига олади. Бундай функциялар қаторига ўқувчиларнинг (ўқитувчиларнинг, курс яратувчи педагогларни ва бошқаларни) рўйхатга олиш, фойдаланувчиларни ўқув курслардан четлаштириш, ўқувчиларнинг мустақил таълим олиш муҳитини яратиш, ўқувчи ва ўқитувчиларнинг ўзаро индивидуал ёки гуруҳ бўлиб, ҳамкорликда ишлашнинг ташкил этиш, гуруҳлар яратиш ва уларни бошқариш, оралик, жорий ва якуний назоратларни ташкиллаштириш ва электрон назорат турларини яратиш (электрон назорат турларига ёпиқ турдаги тест, очиқ турдаги назорат, мосликни топишга оид, кетмакетликни тўри жойлаштириш, бўш қолдирилган жойни тўлдириш ва бошқа турлари киради), ҳар хил турдаги ижтимоий сўровларни ташкиллаштириш, ўқувчиларнинг билим даражасини мониторинг қилиш, сертификатлар (дипломлар) бериш имконияти, электрон ахборот ресурсларини (электрон кутубхоналар) ташкиллаштириш, электрон ўқув ресурсларини экспорт/импорт қилиш имкониятлари, тизим фойдаланувчиларининг (ўқувчилар, ўқитувчилар (тьюторлар), курс яратувчи педагогларнинг) тизимга қачон, қанча вақт давомида ўқув контентлар билан танишганлиги, қайси IP-манзил орқали кирганлигини (бу эса қайси давлатдан тизимга кирганлигини аниқлашга ёрдам беради), браузер ва қайси операцион тизим орқали кирганлиги, тизимда мавжуд фойдаланувчиларнинг фаоллигини махсус графиклар орқали мониторинг қилиш имконияти, ўқитувчи (тьютор ёки электрон курс яратувчи педагоглар) томонидан электрон ўқув-ресурсларини яратиши, Authoring Toolsда SCORM, TinCan ёки бошқа стандартлар асосида яратилган электрон ўқув ресурсларини юклаши, ўқувчиларнинг бошқа ўқувчилар/ўқитувчилар билан (Chat, Forum, видеоконференция, умумий электрон доскалар ёки тизимнинг ички/ташқи хабарлар алмашиш модули орқали) мулоқотини ташкиллаштириш, ўқув жараёнида бўладиган янгиликларни барча фойдаланувчиларга оммавий хабар юбориб турувчи модулларнинг мавжудлиги, иқтисодий ва маркетингга оид операцияларни бошқариш ва бошқа имкониятларни санаб ўтиш мумкин. Унда масофавий таълим жараёнини ташкиллаштириш имкониятини берувчи эркин ва очиқ кодли LMS дастурий мажмуаларнинг номлари ва уларнинг асосий имкониятлари бўйича маълумотларни баён қиламиз. Atutor - Очиқ кодли таълим жараёнини бошқарувчи LMS тизими ҳисобланади.

Тизимда мавжуд ўқитиш модуллари: Forums, Materials, Messenger, Chat, Exercises, Group work, Student tracking ва бошқа модуллари мавжуд. Тизим бир неча стандартларни қўллаб-қувватлаганлиги сабабли, интернет орқали жисмоний нуқсонга эга бўлган ўқувчи-талабалар тизим орқали ўқув ресурслардан фойдаланишлари мумкин. Хусусан, кўзи ожиз талабалар махсус webloualor орқали тизимга боланган ҳолда ўқув контентдаги сўзларни аудио форматга ўтказган ҳолда тинглаши мумкин. Chamilo - тизими ҳам бошқа LMS тизимлари сингари IMS (IMS Content Packaging, IMS QTI) ва SCORM стандартларини қўллаб-қувватлайди. Тизим кроссплатформали ҳисобланиб, барча операцион тизимларда ишлайди. GPLv3 лицензияси асосида иш юритади. Бу тизимда курсларни ташкиллаштиришда сессия номли қўшимча модули мавжуд бўлиб, маълум курслар якуни бўйича локал имтиҳон яратиш имконияти беради. Шунингдек, ҳисобот бўлими орқали эса курслар, имтиҳонлар ва фойдаланувчиларнинг ҳолати бўйича ҳисобот яратилади. Chamilo - тизимида модулларнинг имкониятлари йилдан-йилга такомиллашиб бормоқда. Хусусан, ҳозирги кунга келиб қолган LMS тизимларида мавжуд модулларга қўшимча бўлган очиқ мулоқот ва видеоконференция ташкил этиш ҳамда тақдимот яратиш имкониятлари модуллари ишлаб чиқилди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Қосимова Д.С. Менежмент назарияси: дарслик. –Т.: Тафаккур бўстони, 2011. -336 б.
2. www.morozov.ru – Россия Менежмент ва бозор академиясининг расмий сайти.
3. www.edu.ru

AXBOROTLASHTIRISH TUSHUNCHASI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI

E.F.Jomonqulova

Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti dotsenti, t.f.n +998994499561
e-mail: fazilat_72@mail.ru

M.Q.Nizomov

talaba (Samarqand iqtisodiyot va servis instituti),
+998939959561

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborotlashgan iqtisodiyot tushunchalari, uning rivojlanishi va mamlakatimiz iqtisodiyotining taraqqiy etishida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli ta'kidlab o'tilgan.

Kalit so'zlar: Axborotlashgan iqtisodiyot, axborotlashgan jamiyat, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

Аннотация: В данной статье освещаются понятия информированной экономики, значение информационных и коммуникационных технологий в развитии и развитии национальной экономики.

Ключевые слова: информационная экономика, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии.

Annotation: This article highlights the notions of an informed economy, the importance of information and communication technologies in the development and development of the national economy.

Keywords: Information economy, information society, information and communication technologies.

XX asrning 90-yillaridan boshlab axborotlashtirish sohasi keskin rivojlanib ketdi. XXI asr axborotlashtirish va kommunikatsiya asri, deyish an'anaga aylandi. Axborotlashtirish nima va uning vazifalariga nimalar kiradi, uning asosiy xususiyatlari qanday, degan savollar jamiyatdagi har bir fuqaroni qiziqtirishi tabiiy. Chunki inson faoliyatini axborotsiz tasavvur qilish qiyin.

Kundalik turmushda turli ko'rinishdagi axborotlar masalan, matnli, grafikli, jadvalli, ovozli (audio), rasmlil, video va boshqa axborotlar bilan ishlashga to'g'ri keladi. Har bir turdagi axborot bilan ishlash (yig'ish, saqlash va h.k.) uchun turli texnik harakteristikalarga ega bo'lgan axborot qurilmalari kerak bo'ladi.

Mikroelektronika ishlab chiqarish texnologiyasining rivojlanishi va zamonaviy protsessorli kompyuterlarning yaratilishi axborotlarni qayta ishlash imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Hozirgi kunda jamiyatimizda axborotlashgan iqtisodiyot tushunchasi keng tarqalmoqda. Shu o'rinda, axborotlashgan iqtisodiyot tushunchasi nima? degan savol tug'ilishi mumkin. Keng ma'noda axborotlashgan iqtisodiyot ilmiy adabiyotlarda axborotlashgan iqtisodiy qarorlarga axborotning ta'sirini o'rganuvchi iqtisodiy bir yo'nalish sifatida qaraladi. M.A.Nikitenkivanning "Axborot tuzilishi" asarida ushbu atamaga quyidagicha ta'rif berilgan: "Axborotlashgan iqtisodiyot – bu ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanish bosqichi bo'lib, unga jamiyat hayotidagi bilimlar va axborotning roli, insonlarning o'zaro samarali axborot almashishi, ularga jahon axborot resurslardan foydalanishga imkon beradigan hamda ularning ijtimoiy va shaxsiy ehtiyojlarini qondirishni ta'minlab beruvchi global axborot maydonining yaratilishidir".

Har qanday mamlakatga xos bo'lganidek, O'zbekistonda ham axborotlashgan iqtisodiyotni shakllantirish darajasini oshirish, zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, rivojlantirish va yalpi ichki mahsulotda xizmat ko'rsatish sohasining ulushi bilan belgilab berish mumkin. Mamlakatimizda axborot kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi 2013-2020-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish dasturi asosida amalga oshiriladi. Ushbu dastur O'zbekiston Respublikasining birinchi prezidenti I.A.Karimovning 2012-yil "Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish va yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-1730-sonli qarori tasdiqlangan. Mamlakatimizda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini yanada rivojlantirishdan ko'zlangan asosiy maqsad, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini

rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish va unda axborotlashgan iqtisodiyotni samarali shakllantirishdir. Axborotlashgan iqtisodiyotning mamlakatlar kesimida qiyosiy tahlili quyidagi tendensiyalarning rivojlanishi bilan bog'liq holda amalga oshiriladi:

- an'anaviy va axborotlashgan iqtisodiyotning farqlanishi;
- axborotlashgan iqtisodiyot va sanoat davri iqtisodiyoti sohalari o'rtasida ma'lum ziddiyatlarning shakllanishi;
- globallashtirish iqtisodiyotga tobora kirib borish;

M.Kastels, M.Konnorz, U.Martin, A.Norman kabi olimlar axborotlashgan iqtisodiyot mazmunining tahlilini ilmiy ishlarida aks ettirishgan. Lekin, axborotlashgan iqtisodiyot kategoriyasining o'zi esa fanga 1976-yilda amerikalik iqtisodchi M.Porat tomonidan kiritilgan. Shuningdek, ispan-amerikalik iqtisodchi M.Kastelsning ta'kidlashicha, "Axborotlashgan jamiyat" atamasi mukammal tushuncha emas, u yangi tizimning bariga o'ziga xos xususiyatlarini aks ettirmaydi. Aksincha, "Axborotlashgan iqtisodiyot" tushunchasi aniqroq ta'rifga ega bo'lib, u iqtisodiy mehnat va axborot boyliklar ustuvor bo'lgan sivilizatsiyaning rivojlanish bosqichidir. Bundan tashqari ushbu atamaga nazariy jihatdan ham ta'rif berish mumkin. Axborotlashgan iqtisodiyot – postindustrial jamiyatning asosi bo'lib, axborot asosiy ishlab chiqarish resursi bo'lgan hamda ish bilan bandlar tuzilmasida asosiy o'rinlarni aqliy mehnat bilan shug'ullanuvchilar egallagan iqtisodiyotning o'ziga xos turini belgilovchi falsafiy-iqtisodiy atama hisoblanadi. Jumladan, M.Kastelning 1996-1998-yillarda chop etilgan "Axborot davri: iqtisodiyot, jamiyat va madaniyat" nomli monografiyasi axborotlashgan iqtisodiyot tushunchasining jamiyatda keng tarqalishiga sabab bo'ldi. Vaqt me'zoni bo'yicha axborotlashgan iqtisodiyotning shakllanishini 3 davrga ajratish mumkin:

1. Axborotlashgan iqtisodiyot paydo bo'lishi va yangi hodisalarning rivojlanish tendensiyalarini aniqlash (1960-1970-yillar).
2. Ilg'or mamlakatlarda axborotlashgan iqtisodiyotning shiddat bilan rivojlanishi (1980-1990-yillar).
3. Axborotlashgan iqtisodiyot nazariyasini bilimlar iqtisodiyoti bilan bog'liqlikda o'rganish (2000-yildan)

Umuman olganda, iqtisodiyot nazariyasida axborotlashgan iqtisodiyotning yagona tushunchasi yoki ta'rifi mavjud bo'lmay, ilmiy adabiyotlarda unga turli yondashuvlar mavjud. Shunga qaramay, olib borilgan ko'pgina tadqiqotlarda axborotlashgan iqtisodiyotga xos bo'lgan uchta asosiy me'zonlar guruhiga ajratiladi. Birinchi guruhga iqtisodiy me'zonlar kiritilgan bo'lib, ular jamiyatning axborot sohasida yaratilgan yalpi milliy mahsulot (YaMM) ulushini tavsiflaydi. mazkur yondashuvning asosiy muammosi mamlakatning yalpi milliy mahsulot ishlab chiqarishida axborot sektorining qo'shgan hissasini aniqlashda ma'lum qiyinchiliklarga duch kelganligi hisoblanadi. Ikkinchi guruhga ijtimoiy me'zonlar kiradi. Ular axborot mahsulotlarini, axborotlashtirish vositalarini ishlab chiqarish hamda axborot xizmatlar ko'rsatish sohasida band bo'lgan aholi ulushini belgilaydi. Uchinchi guruhga axborotlashgan iqtisodiyotni belgilab beradigan, ya'ni jamiyatda axborot texnologiyalari (AT)ning tarqalishi nuqtai nazaridan ta'rif beruvchi texnologik me'zonlar kiradi.

Ayni damda yangi texnologiyalarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari taraqqiyoti bilan birgalikdagi rivoji masofa va vaqt oralig'iga qaramay, axborot, pul va boshqa resurslarni tez yetkazish va almashish uchun imkoniyat yaratmoqda. Shu bilan birgalikda axborotlashgan iqtisodiyotga o'tish bilan bog'liq sodir bo'layotgan tub o'zgarishlar bir qator muammo va ziddiyatlarga sabab bo'lmoqda. Misol uchun, bunday muammolarga jamiyatdagi turli sohalarga oid globallashtirish va axborotlashtirish tufayli paydo bo'lgan hamda har tomonlama o'rganish va yechimi kompleks yondashuvni talab etuvchi, iqtisodiy hayotning o'zgaruvchanligi va beqarorligini kiritish mumkin. Bulardan, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, ta'lim, ilmiy va innovatsion faoliyat turlarining jamiyat, davlat va iqtisodiyotga bo'lgan ta'sirining kuchayishi hamda ular faoliyatining sifat jihatdan yangi xususiyatlarga ega bo'lishini alohida ta'kidlab o'tish darkor. Shuning uchun axborotlashgan iqtisodiyot jamiyat hayotidagi ziddiyatlarga qanday ta'rif berishi va uning nazariy jihatdan mazmun mohiyati jahon iqtisodiyotining hozirgi zamon bosqichida o'z aksini topayotganligi axborotlashgan iqtisodiyotning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatib berish, ayni damda muhim masalalardan biriga aylanmoqda. Shuni ham aytish kerakki, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishning barcha yo'nalishlarini o'z ichiga olgan va amalga oshirilayotgan Milliy axborot kommunikatsiya tizimini rivojlantirish strategiyasi

faol ijobiy o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. Bu esa axborotlashgan iqtisodiyotning ulushi umumiy holda iqtisodiyotga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatayotganligini bildiradi.

Globalashuv jarayonlarining oxirgi qisqa davrida asosiy harakatlantiruvchi mexanizmlaridan biri bo'lgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sohasida davr talabiga mos keluvchi yangi yo'nalishdagi texnologiyalar yaratilmoqda. Bu texnologiyalar kompyuter tarmoqlari klassik modellaridan yetarlicha katta farq qilishi bilan birga, ayrim paytlarda aynan o'xshash tamoyillar asosida ish yuritadi. Bulutli hisoblash g'oyasi o'tgan asrning 60 yillarida paydo bo'lsada aloqa kanallarining shiddat bilan rivojlanib borishi va foydalanuvchilar talabining uzluksiz o'sib borishi natijasida 2007 yildan boshlab ommaviylashib, rivojlanish bosqichiga o'tdi.

Xulosa qilib aytganda, axborot kommunikatsiya texnologiyalarini keng va faol joriy etish mehnat bozorida tarkibiy nomutanosibliklarga, axborot rolining transformatsiyasiga, bir sohaning faoliyati boshqalarga bog'liq holda amalga oshirilishining o'sishiga, iqtisodiyotning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida ilmiy izlanishlar sonining oshishiga olib keladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 27-fevral kuni tadbirkorlikni rivojlantirish orqali kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan chora-tadbirlar bo'yicha videoselektor yig'ilishida: "Men bu haqda birinchi marta Oliy Majlisga Murojaatnomamda gapirdim, ya'ni bizda kambag'allikning ko'pligi to'g'risida.

Ta'bir joiz bo'lsa, shu vaqtgacha biz odamlarimizga baliq berdik. Bu tajriba o'zini mutlaqo oqlamaydi. Xalqimizga baliq tutishni o'rgatishimiz lozim " – deya ta'kidlab o'tdi.

Buni inobatga olgan holda, axborotlashgan iqtisodiyot ta'sirini hal qilish, O'zbekistonda keng miqyosda axborotlashgan iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazish muhim say-harakatlardan biri ekanligini bildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Porat V. The Information Economy Definition and Measurement. Washington DC: US Dept of Commerce, 1977. P.240.;

2. Тагаров Б. Ж. Современные подходы к определению критериев информационной экономики.// Baikal research journal. – Иркутск, 2012. - №4.С.3.[Электронный ресурс].

3. E.F. Jomonkulova, M.K.Nizomov, N.Sh. Tojiev. Issues On Using Digital Economy In The Service Sector. International Journal of Advanced Science and Technology. Vol. 29, No. 7., (2020), pp. 2015-2019.

4. E.F. Jomonkulova, M.K.Nizomov , The Notion Of Information And Its Significance In The State Economy, European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 2020, Volume 7, Issue 3, Pages 2786-2789 URL.:<http://elibrary.ru/download/30837991.pdf>.

5.kun.uz ("Xalqimizga baliq emas, qarmoq berishimiz kerak" – Prezident)

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 34-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(11-қисм)

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.11.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000